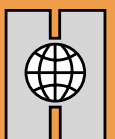

www.nhcf.no

ÅRSRAPPORT
2001

DEN NORSKE
HELINGSFORSKOMITÉ

SLOBODAN MILOSEVIC
UTLEVERT TIL KRIGS-
FORBRYTERDOMSTOLEN
I HAAG 29. JUNI 2001

Den norske Helsingforskomité

stiftet i 1977

Den norske Helsingforskomiténs virksomhet er basert på Helsingforserklæringen som ble undertegnet av 35 europeiske og nordamerikanske stater på Konferansen om Sikkerhet og Samarbeid i Europa (KSSE) i Helsingfors 1975. I erklæringen blir det slått fast at respekt for menneskerettighetene er en vesentlig faktor for den fred som er nødvendig for å sikre utviklingen av vennskap og samarbeid mellom statene. Den norske Helsingforskomité er en av 41 nasjonale Helsingforskomiteer og assosierte medlemmer. Den internasjonale Helsingforsføderasjonen har sete i Wien.

Formål

Helsingforskomiteen arbeider for at menneskerettighetene skal respekteres og omsettes i praktisk handling. Komiteen skal ha oppmerksomhet rettet mot alle deltakerstater i Organisasjonen for sikkerhet og samarbeid i Europa (OSSE, tidligere KSSE), det vil si stater i Europa, Sentral-Asia og Nord-Amerika. Komiteen skal ikke ta hensyn til statenes ideologier eller politiske systemer, men konsentrere seg om brudd på Helsingfors-erklæringens og senere OSSE-dokumenters bestemmelser. Helsingforskomiteen er partipolitisk uavhengig.

Virkemidler

Overvåking og rapportering

Gjennom å overvåke og rapportere om menneskerettighetssituasjonen skal Helsingforskomiteen rette søkelyset på statenes brudd på eller manglende implementering av menneskerettighetene. Komiteen legger særlig vekt på overvåking av minoritetsrettigheter, frie medier og utvikling av demokratiske institusjoner.

Valgobservasjon

Gjennom å observere og rapportere om gjennomføring av valg, bidrar Helsingforskomiteen til å styrke demokratiske institusjoner i de aktuelle statene.

Prosjektstøtte

Gjennom direkte støtte, som kunnskapsoverføring og finansielle bidrag, hjelper Helsingforskomiteen lokale krefter med å bygge opp uavhengige organisasjoner, medier og institusjoner. På denne måten styrkes det sivile samfunn.

Undervisning og informasjonsvirksomhet

Gjennom undervisning og informasjon om demokrati og menneskerettigheter, internasjonal rett og flerkulturell forståelse, søker Helsingforskomiteen å bidra til positiv holdningsskapning og økt oppmerksomhet om brudd på menneskerettigheter. Komiteen har et aktivt forhold til medier og har som målsetting å påvirke opinion og myndigheter i aktuelle saker.

Deltakelse i internasjonale prosesser

Gjennom deltakelse i internasjonale møter og konferanser, søker Helsingforskomiteen å påvirke stater og internasjonale organisasjoner til å styrke arbeidet for menneskerettighetene.

Sekretariatet

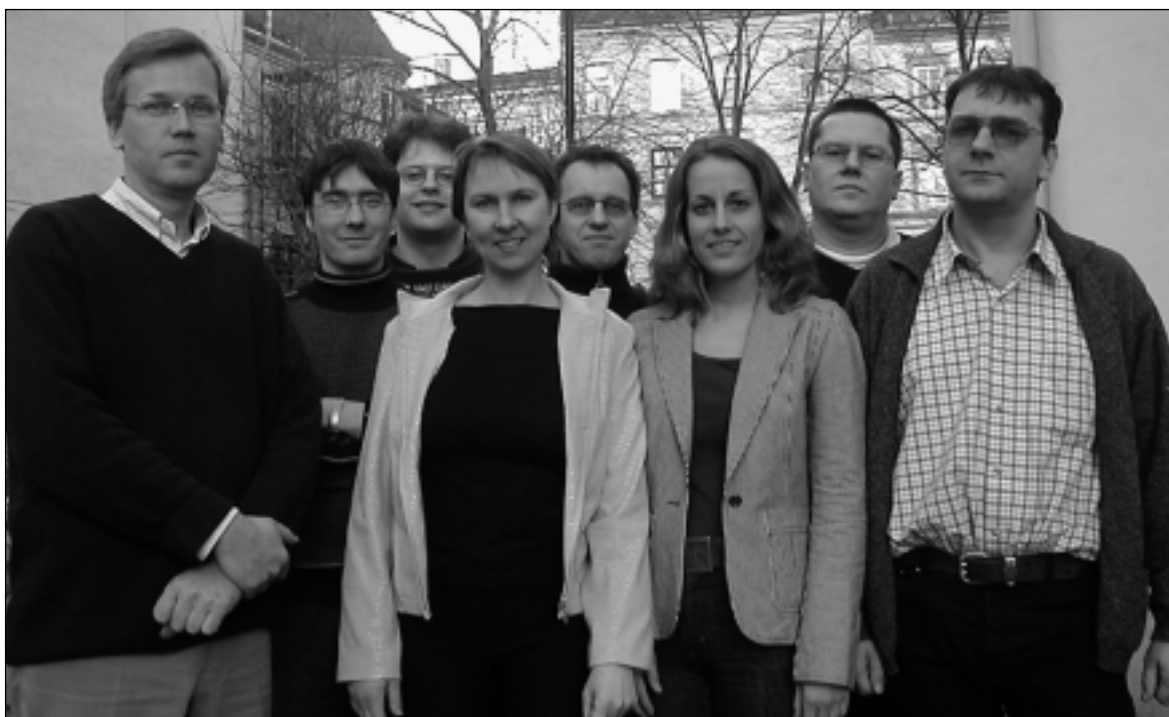

FOTO: Eirik Weio

Sekretariatet: Fra venstre: Bjørn Engesland, Aage Borchgrevink, Ole Benny Lilleås, Lillian Hjorth, Gunnar M. Karlsen, Anne Marit Austbø, Tomasz Wacko og Enver Djuliman. (Sylo Taraku var ikke tilstede da bildet ble tatt)

Bjørn Engesland, generalsekretær (1960) har arbeidet i Den norske Helsingforskomité siden 1995, og ble generalsekretær i 1996. Bjørn er jurist og har tidligere arbeidet som kontorsjef på Institutt for menneskerettigheter. Bjørn sitter i Styret i Den internasjonale Helsingforsføderasjonen (IHF) og styret ved Institutt for Menneskerettigheter.

Gunnar M. Karlsen, assisterende generalsekretær (1962) ble ansatt i Helsingforskomiteen i 1997. Han er Cand. Mag. med fagkretsen filosofi, idé-historie og kristendom og har også studert matematikk. Gunnar har tidligere arbeidet på Institutt for Menneskerettigheter som prosjektmedarbeider og redaktør av det nordiske tidsskriftet "Mennesker og rettigheter".

Lillian Hjorth, informasjonsleder (1962) ble ansatt som informasjonsleder i 1997. Hun er Cand. Polit. med hovedfag i statsvitenskap med fordypning i internasjonal politikk. Lillian har tidligere arbeidet i Kommunal- og arbeidsdepartementet.

Tomasz Wacko, senior rådgiver (1958) er historiker og har arbeidet i komiteen siden 1991. Tomasz var aktiv i opposisjonsbevegelsen Solidaritet i Polen på 1980-tallet og ble fengslet to ganger på grunn av denne virksomheten.

Enver Djuliman, undervisningsleder (1959) er jurist og har grunnfag i flerkulturell forståelse fra Universitetet i Oslo. Han ble ansatt i Helsingforskomiteen i 1997 og er

ansvarlig for komiteens undervisningsaktiviteter. Enver er redaktør for boken "Den vanskelige forsoningen" som ble utgitt i 2001.

Aage Borchgrevink, rådgiver (1969) har vært tilknyttet Helsingforskomiteen og Menneskerettighetshuset siden 1992. Aage er Cand. Philol. med hovedfag i litteraturvitenskap og ble ansatt som rådgiver i 1998. Aage utga i 2000 den skjønnlitterære boken "Arkivene".

Anne Marit Austbø, rådgiver (1974), har mastergrad i internasjonal politikk fra Hopkins University's School of Advanced International Studies i Washington D.C. Hun har tidligere arbeidet for FNs spesialrepresentant for internt fordrevne og som spesialkoordinator for Amnesty International, Norge. Anne Marit begynte å arbeide i Helsingforskomiteen i 2000.

Ole Benny Lilleås, kontorsjef (1970) er utdannet Cand. Mag. med fagkretsen statsvitenskap, statistikk og historie. Han har tidligere arbeidet som konsulent for Institutt for menneskerettigheter, prosjektleder for Stiftelsen Menneskerettighetshuset og daglig leder for Elvhuset i Førde. Ole Benny ble ansatt i Helsingforskomiteen i 2000.

Sylo Taraku, rådgiver (1973) begynte å arbeide i Helsingforskomiteen i april 2000 som leder for Kosovo-prosjektet. Sylo har tidligere jobbet i Flyktningrådet som informasjonsmedarbeider og studerer nå menneskerettigheter ved Høgskolen i Buskerud.

Tilbakeblikk 2001

Fjoråret ga begrepet terror en ny dimensjon. Bildene fra angrepene på World Trade Center i New York gikk verden over i det øyeblikket de skjedde. Helsingforskomiteen engasjerte seg sterkt i debatten om hvordan man skulle forholde seg til terroren, og hvordan man kunne hindre at noe slikt ville skje igjen.

Terrorisme må bekjempes på en måte som fremmer og ikke underminerer grunnleggende menneskerettigheter. Allerede få dager etter angrepene foreslo Helsingforskomiteen, både alene og sammen med andre menneskerettighetsorganisasjoner, at FNs sikkerhetsråd burde opprette en internasjonal domstol mot terrorisme. En FN-domstol ville være et sterkt signal om at terrorisme er et globalt problem som må finne globale løsninger. Dermed kunne problemet løftes ut av en nasjonal kontekst og inn i en internasjonal og forhindre en ytterligere polarisering mellom statene i det internasjonale samfunn. En FN-domstol ville bidra til en sterkere internasjonal rettsorden, og øke sannsynligheten for at land ville utlevere mistenkte terrorister.

En av de viktigste utfordringene når det gjelder menneskerettigheter i dag er hvordan håndhevingssystemet kan styrkes. Vi har kommet langt når det gjelder å definere menneskerettighetene og til å få stater til å erklære seg enig i innholdet. Nå gjelder det å skape et system som kan ansvarliggjøre statene for brudd på menneskerettighetene og sikre troverdige rettsoppgjør. Det har skjedd en viktig utvikling i internasjonal strafferett og strafferettspleie de siste 10 årene. Virksomheten til de internasjonale domstolene for det tidligere Jugoslavia og Rwanda, har bidratt til utvikling av rettspraksis og

erfaring når det gjelder internasjonale rettsoppgjør mot folkemord, forbrytelser mot menneskeheten og krigsforbrytelser. Vedtaket i Roma i 1998 om å etablere en fast internasjonal straffedomstol, representerer et viktig skritt videre i arbeidet mot straffrihet for grove overgrep. Domstolen ventes å etableres i år, etter at 60 stater har ratifisert Roma-vedtektene. For Helsingforskomiteen, som gjennom hele 1990-tallet har arbeidet med konfliktene på Balkan, var det et viktig øyeblikk da Serbia valgte å utlevere Slobodan Milosevic til den internasjonale domstolen for det tidligere Jugoslavia i juni i fjor.

Den norske Helsingforskomité har 25-årsjubileum i år. Komiteen ble, som en av de første Helsingforskomiteene, opprettet på bakgrunn av en internasjonal erklæring som inneholdt bestemmelser om menneskerettigheter, nemlig Helsingforserklæringen fra 1975. Siden den tid har komiteen arbeidet med menneskerettslige utfordringer i inn- og utland. Årsrapporten for 2001 viser at komiteens aktiviteter er mer omfattende og mangfoldige enn noen gang før.

Den norske Helsingforskomité velger ved dette jubileum å rette blikket fremover og arbeide videre for å styrke det internasjonale menneskerettighetssystemet. Uavhengige organisasjoner har fortsatt en vesentlig rolle å spille.

Bjørn Engesland

Innhold

Internasjonalt menneskerettighetsarbeid

Kampen mot terrorisme	6
Den russiske føderasjonen	7
Hviterussland	9
Aserbajdsjan	10
Sentral-Asia	10
Den føderale republikk Jugoslavia	11
Makedonia	12
Bosnia-Hercegovina	13
Albania	13
Forsoning	14
Menneskerettighetsskoler på Balkan	15
USA	16
NGO-forum for menneskerettigheter	16
Sikkerhetsrådet	16

Nasjonalt menneskerettighetsarbeid

Situasjonen i Norge	17
Underutvalg for menneskerettigheter i Norge	18
Menneskerettighetsundervisning	18
Kosovoprojektet	18
"Bygg broer, ikke murer", Drammen	19
"Menneskerettighetsbyen Bergen"	20
Barentsregion-prosjektet	20

Informasjonsvirksomhet og påvirkningsarbeid

Mediene	21
Faste publikasjoner og internett	21
Artikler og kronikker	21
Foredragsvirksomhet	21
Publikasjoner	22

Økonomi 22

Styre og Råd 23

Internasjonalt menneskerettighetsarbeid

Helsingforskomiteen driver en omfattende internasjonal virksomhet. Komiteen overvåker menneskerettighetssituasjonen i land som har vært åsted for krig og konflikt, den overvåker valg og gir finansiell og faglig støtte til uavhengige miljøer og menneskerettighetsorganisasjoner. Komiteen driver også med bevisstgjøring og undervisningsprosjekter. Formålet er å bidra til å støtte det sivile samfunn, bygge demokratiet og arbeide for økt respekt for menneskerettighetene.

Kampen mot terrorisme

- Forslag om en internasjonal straffedomstol mot terrorisme

Opprettelse av en FN-domstol mot terrorisme

Terrorhandlingene mot USA 11 september 2001 opprørte verden og bevisstgjorde mennesker og det internasjonale samfunn om endrede trusler mot fred og sikkerhet. Det viktigste spørsmålet som terrorhandlingene reiser, er hvordan slike forbrytelser kan avverges i framtida. Noen dager etter angrepene i USA foreslo Helsingforskomiteen at FNs sikkerhetsråd burde opprette en spesiell internasjonal straffedomstol mot terrorisme. En slik domstol vil bidra til å etablere en sterkere internasjonal rettsorden og øke muligheten for at land vil utlevere terrorister. Videre må et systematisk internasjonalt samarbeid gjøre noe med årsakene til terrorisme. Terrorismen må ikke bekjempes på en måte som eskalerer konflikter eller skaper nye konflikter på bekostning av grunnleggende menneskerettigheter. Kampen mot terror må ikke legitimere omfattende overgrep mot sivilbefolkningen slik vi er vitne til mange steder i verden i dag, for eksempel i Tsjetsjenia. Det er myndighetenes ansvar, i alle land, å sørge for sikkerhet for alle.

Pressemeldinger, uttalelser og åpne brev

- "Norge bør foreslå å opprette en internasjonal domstol mot terrorisme", åpent brev til statsminister Jens Stoltenberg (sammen med Amnesty International, Norge) 20 september
- "FN-domstol mot terror", pressemelding, sammen med Amnesty International, Norge 21 september
- "Statement on International Humanitarian Law", OSSEs implementeringsmøte i Warszawa 17-27 september, sammen med Den internasjonale Helsingforsføderasjonen
- Årsmøte i Den internasjonale Helsingforsføderasjonen 20 november:

- "Open letter to the President of the United States of America Mr. George Bush"
- "No contradiction Should Exist Between Combatting Terrorism and Promoting and Protecting Human Rights"

Kronikker

- "Kampen mot terrorisme", Dagbladet, 24 september

FN-flagget

FOTO: Lillian Hjørth

Den russiske føderasjonen

- Utspill om en internasjonal kommisjon for å etterforske og dokumentere menneskerettighetsovergrep i Tsjetsjenia
- Overvåkingsreiser
- Rapport: «Forgotten Terror: Chechnya October 2001»
- Planlegging av menneskerettighetsundervisning i Murmansk

FOTO: Bjørn Engesland

Flyktningeleir i Ingusjetia

Også i 2001 har situasjonen i Tsjetsjenia vært en hovedsak for Helsingforskomiteen. Siden krigen mellom Den russiske føderasjon og tsjetsjenske opprørere brøt ut igjen høsten 1999 har internasjonale organisasjoner, frivillige menneskerettighetsorganisasjoner og uavhengige journalister dokumentert en lang rekke grove brudd på menneskerettighetene og humanitær lov i Tsjetsjenia.

En internasjonal kommisjon må opprettes for å etterforske og dokumentere menneskerettighetsovergrep i Tsjetsjenia

Russiske myndigheter har hverken stanset eller etterforsket brudd på menneskerettighetene og humanitær lov i Tsjetsjenia, slik FNs menneskerettighetskommisjon har bedt om. På denne bakgrunn har Helsingforskomiteen gitt uttrykk for at Norge må benytte sin plass i FNs Sikkerhetsråd til å gå et steg videre og støtte forslaget om å opprette en internasjonal kommisjon for å etterforske og dokumentere overgrep i Tsjetsjenia. Som Russlands nabo og medlem av Sikkerhetsrådet, har Norge et særlig ansvar for å gå foran i dette spørsmålet.

Overvåkingsreise til Russland i juni

Bjørn Engesland var i Moska fra 30 mai til 3 juni.

Formålet var å få informasjon om menneskerettighetssituasjonen både i Russland og Tsjetsjenia. Engesland hadde møter med Moscow Helsinki Group og andre menneskerettighetsorganisasjoner, samt representanter fra myndighetene. 7 juni hadde Engesland møte med statssekretær Jonas Gahr Støre på statsministerens kontor i forbindelse med statsministerens reise til Russland senere i juni.

Overvåkingsreise til Russland og Ingusjetia i september-oktober

27 september - 7 oktober reiste tre representanter fra Helsingforskomiteen, samt en representant fra Stiftelsen Menneskerettighetshuset, til Russland og Ingusjetia for å få førstehåndsinformasjon om den menneskerettslige krisen i Tsjetsjenia. Delegasjonen hadde møter med myndighetene, menneskerettighetsaktivister og journalister. De besøkte syv ulike flyktningeleire i Ingusjetia og intervjuet tsjetsjenske flyktninger. Etter reisen ble rapporten "Forgotten Terror: Chechnya Oktober 2001" utarbeidet.

"Forgotten terror: Chechnya 2001"

Rapportens viktigste konklusjon er at menneskerettighetssituasjonen i Tsjetsjenia er forverret etter 11 september. Menneskerettighetsovergrep skjer hver dag og

flyktingene forteller om drap, "forsvinninger" eller tortur av sivile slektninger. På tross av at overgrepene synes å øke, er konflikten glemt og tildels "fortrengt" i Vesten. Det kan virke som om russiske myndigheter benytter seg av den internasjonale enigheten om "kampen mot terrorisme" til å legitimere det de kaller "krigen mot terroristene i Tsjetsjenia". Rundt 250 000 tsjetsjenere er i dag på flukt i Ingusjetia og andre naboland. Rapporten redegjør for forholdene i flyktingleirene i Ingusjetia som er under enhver kritikk. Rapporten er distribuert til alle relevante aktører i Norge og i utlandet.

Etter reisen hadde Helsingforskomiteen flere møter med myndigheter og organisasjoner i Norge, der komiteens anbefalinger ble lagt fram.

Møter med norske myndigheter

- Bjørn Engesland hadde, sammen med Rachel Denber i den amerikanske organisasjonen Human Rights Watch, møter i mars med henholdsvis Jonas Gahr Støre ved statsministerens kontor og daværende stortingsrepresentant Kjell Magne Bondevik. Temaet var Tsjetsjenia og resolusjonen om konflikten i FNs menneskerettighetskommisjon.

Pressemeldinger og åpne brev

- "Norge må støtte opprettelsen av en internasjonal kommisjon for å etterforske og dokumentere men-

FOTO: Bjørn Engesland

De tsjetsjenske flyktingene organiserer provisoriske skoler i leirene.

neskerettighetsovergrep i Tsjetsjenia", åpent brev til statsminister Jens Stoltenberg 19 mars

- "Overgrepene i Tsjetsjenia må granskes", uttalelse fra Helsingforskomiteens årsmøte 26 mars
- "Helsingforskomiteen til Ingusjetia og Tsjetsjenia", pressemelding 26 september
- "Glemt terror i Tsjetsjenia: Ny rapport fra Helsingforskomiteen", pressemelding 15 oktober

Kronikk

- Medias nederlag i Tsjetsjenia, Dagbladet 17 september

MR-magasinet

- Hovedoppslag: "Glemt terror i Tsjetsjenia", desember

Flerkulturell forståelse for russisk og norsk ungdom i Barentsregionen

12-14 september var Enver Djuliman og Lillian Hjorth i Murmansk for å planlegge undervisningsprosjekter for ungdom. "Barentsregion-prosjektet" er et samarbeid mellom Sør-Varanger kommune, Severomorsk byadministrasjon i Russland og Helsingforskomiteen. Prosjektet er et resultat av et ønske om å bidra til å styrke kontakten mellom folkene i Barentsregionen. Området er historisk sett en smeltedigel der mennesker fra forskjellige kulturer møtes på tvers av landegrensener. Selv om det i et historisk perspektiv har vært utstrakt kontakt mellom folkegruppene i området, har den politiske situasjonen i det tidligere Sovjetunionen bidratt til at kontakten har vært minimal de siste 50 år.

Én menneskerettighetsskole i Sør-Varanger i februar 2002 og én i Murmansk i april 2002 ble planlagt. På

skolene vil russiske og norske ungdommer bo sammen i ni dager for å lære om menneskerettigheter og flerkulturell forståelse. I Murmansk hadde Djuliman og Hjorth møter med den norske generalkonsulen og Norsk Folkehjelps lokale avdeling.

FOTO: Enver Djuliman

Russiske og norske ungdommer lærer om menneskerettigheter

Hviterussland

FOTO: Tomasz Wacko

Helsingforskomiteens Tomasz Wacko ble vitne til en stortilt feiring av den historiske uavhengighetsdagen 25 mars i Minsk. Demonstrasjonen var ulovlig og ble møtt med et massivt politioppbud. 20 personer, deriblant lederen for menneskerettighetsorganisasjonen Viasna som Helsingforskomiteen hadde hatt flere møter med, ble arrestert og fengslet.

Da Aleksandr Lukasjenko ble valgt til president i Hviterussland i 1994, ble den politiske og menneskerettslige situasjon betydelig forverret. I dag er landet et diktatur, der demokratiske spilleregler ikke fungerer. Menneskerettighetsorganisasjoner har dokumentert brudd på nasjonale og internasjonale rettsstandarder, ytringsfriheten har dårlige kår og mange uavhengige organisasjoner og medier er blitt forfulgt og stengt gjennom hele Lukasjenkos periode. I 2001 skulle det første presidentvalget siden 1994 organiseres og mange håpet på et regimeskifte.

Overvåkingsreise i januar

Tomasz Wacko og Aage Borchgrevink var på reise i Hviterussland 19 til 26 januar. Formålet var å kartlegge det hviterussiske menneskerettighetsmiljøet og situasjonen for uavhengige medier samt planlegging av et samarbeidsprosjekt om valgobservasjon. Wacko og Borchgrevink hadde møter med organisasjoner, journalister, politikere, diplomater og andre.

Seminarer om valgobservasjon i Minsk i mars

Helsingforskomiteen ved Kåre Vollan og Tomasz Wacko organiserte to seminarer om valgobservasjon i hovedstaden Minsk i mars. Formålet var å lære opp lokale valgobservatører til valget i september. Rundt 100 observatører fikk opplæring. Helsingforskomiteens manual om valgobservasjon var oversatt til hviterussisk.

”Hviterussland mellom øst og vest” - konferanse i Oslo i mai

Sammen med Norsk Utenrikspolitisk Institutt (NUPI) og søsterkomiteen i Sverige, arrangerte Helsingforskomiteen en konferanse om Hviterussland 10 og 11 mai: ”Belarus between East and West”. Deltakere var blant andre fremtredende politikere fra opposisjonen i landet og menneskerettighetsaktivister. Hensikten var å få oppmerksomhet om det forestående presidentvalget og gi støtte til menneskerettighetsaktivister og opposisjonspolitikere fra Hviterussland. Sammen med de hviterussiske gjestene hadde komiteen møter på Stortinget og med utenriksdepartementet.

Observasjon av presidentvalget i september

Tomasz Wacko og Magnar Naustdalslid observerte valget som foregikk i en veldig spent politisk situasjon. Opposisjonen hadde samlet seg om motkandidaten Goncharik og frontene var steile. På forhånd fryktet mange av de rundt 10 000 lokale valgobservatørene valgfusk, noe det skulle vise seg de hadde all grunn til. Lukasjenko vant en overlegen seier med over 75% av stemmene. Helsingforskomiteen konkluderte imidlertid med at det ikke hadde vært et fritt og demokratisk valg, og at mange regler var blitt brutt. Valget ble også kritisert i sterke ordelag av det internasjonale samfunnet. OSSE erklærte at ”gjennomføringen ligger langt unna OSSEs standarder for frie og demokratiske valg”.

"Hviterussland hva nå?" – konferanse i Oslo i november

I samarbeid med Stiftelsen Menneskerettighetshuset og NUPI organiserte Helsingforskomiteen en konferanse 30 november om situasjonen i Hviterussland etter valget. Blant deltakerne var representanter fra OSSE, politikere og menneskerettighetsaktivister fra Hviterussland.

Helsingforskomiteen hadde møte med statssekretær Traavik i utenriksdepartementet 29 november for å informere og legge frem planer for fremtidige prosjekter i Hviterussland.

Pressemeldinger

- "Hviterussland mellom øst og vest, Konferanse 10 og 11 mai", 2 og 9 mai
- "Presidentvalg i Hviterussland", 4 september
- "Hviterussland, hva nå? Konferanse 30 november", 15 og 29 november

FOTO: Lillian Hjørth

Kronikker

- "Hviterussiske spøkelser", publisert i tidskriftet Vinduet 26 februar
- "Smugling med prostituerte", Ny Tid, 9 mars
- "Hviterussiske spøkelser" (forkortet utgave) Dagsavisen 8 april
- "Demokraturets æra?", Aftenposten 13 juni

Aserbajdsjan

• Parlamentsvalg - omvalg

Parlamentsvalget i Aserbajdsjan 5 november 2000 fikk sterk internasjonal kritikk. For at landet skulle bli tatt opp som medlem i Europarådet, hadde rådet satt som betingelse at fusket ved valget måtte rettes opp. Aage Borchgrevink, Tomasz Wacko og Helge Blakkisrud reiste derfor til Aserbajdsjan for å observere omvalget som

skulle være i enkelte distrikter 7 januar. På tross av at Helsingforskomiteens representanter og andre observatører rapporterte om uregelmessigheter ved gjennomføringen også av omvalget, ble Aserbajdsjan tatt opp som medlem av Europarådet noen ukere senere.

FOTO: Tomasz Wacko

Storslått arkitektur fra byen Samarkand, en de gamle silkeveibyene i Usbekistan.

Sentral-Asia

- Overvåkingsreise
- Identifisering av samarbeidspartnere

Gunnar M. Karlsen og Tomasz Wacko var i Usbekistan og Kasakhstan 5-13 desember for å få informasjon om menneskerettighetssituasjonen. Sammen med NUPI har Helsingforskomiteen planlagt et seminar om Sentral-Asia 4 oktober 2002. Formålet med reisen var også å identifisere samarbeidspartnere til prosjekter i området.

Gunnar M. Karlsen og Tomasz Wacko sammen med leder for Helsingforskomiteen i Usbekistan, Ninel Fokina.

Den føderale republikk Jugoslavia

- Parlamentsvalg i Montenegro
- Utlevering av Milosevic
- Rapport: Den vanskelige freden i Øvre Bernica
- Parlamentsvalg i Kosovo

Parlamentsvalg i Montenegro

Aage Borchgrevink observerte det ekstraordinære parlamentsvalget i Montenegro 22 april. Det var en spent politiske situasjon både i Montenegro og i Serbia forut for valget. Dersom den sittende president Djukanovic ville få et tilstrekkelig votum, kunne valget føre med seg en folkeavstemning for eller mot løsrivelse fra Serbia og dermed oppløsning av Den jugoslaviske føderasjon. Valget gikk rolig for seg og Djukanovic vant en knepen seier. Det er enda ikke gjennomført noen folkeavstemning, men spørsmålet er fremdeles aktuelt og debatteres sterkt i det montenegrinske samfunnet. Det pågår for tiden en forhandlingsprosess mellom jugoslaviske myndigheter og Montenegro om den fremtidige organiseringen av Den jugoslaviske føderasjon.

Utleveringen av Milosevic en seier for menneskerettighetene, juni

Det var et historisk øyeblikk da Slobodan Milosevic, presidenten i det regimet som har vært ansvarlig for de største krigsforbrytelsene i Europa etter den andre verdenskrig, ble utlevert og stilt til ansvar for den internasjonale krigsforbryterdomstolen for det tidligere Jugoslavia i Haag. Rettsaken mot Milosevic er et viktig skritt for å ta oppgjør med den blodige fortiden på Balkan og vesentlig i forhold til å styrke tilliten til internasjonal strafferett og strafferettspleie.

"Den vanskelige freden i Øvre Bernica", august

Sylo Taraku og Anne-Marit Austbø var i Kosovo i august. De besøkte Øvre Bernica utenfor Pristina, en landsby som komiteen omtalte særskilt i en rapport fra 1999. I

denne rapporten, som ble sendt til Krigsforbryterdomstolen i Haag, ble drapene på sju albanere og mishandling og tortur av flere menn i landsbyen dokumentert. Oppfølgingsrapporten beskriver blant annet at serbere og albanere fremdeles lever sammen, men at situasjonen i landsbyen er svært spent. Rapporten ble distribuert til relevante aktører i Norge, blant annet Utlendingsnemnda, der den ble brukt som grunnlagsmateriale i saker til kosovo-albanske flyktninger fra Øvre Bernica.

Parlamentsvalg i Kosovo, november

Tusenvis av internasjonale og lokale valgobservatører, deriblant Sylo Taraku fra Helsingforskomiteen, var tilstede da Kosovo gjennomførte sitt første demokratiske parlamentsvalg 17 november. Atmosfæren rundt valget var fredelig og det ble ikke rapportert om vesentlige uregelmessigheter. Valget representerer et viktig skritt i demokratiseringen av den krigsherjede provinsen.

Pressemeldinger

- "Utleveringen av Slobodan Milosevic: En seier for menneskerettighetene", 30 juni
- "Helsingforskomiteen observerer valget i Kosovo", 12 mai

Kronikker

- "Smugling av prostituerte i Kosovo", Ny Tid 9 mars
- "Strandplyndring på Montenegros kyst", Ny Tid 4 mai
- "Historisk valg i Kosovo", Ny Tid 16 november

Rapport

- "Den vanskelige freden i Øvre Bernica", august

FOTO: Sylo Taraku

Valget i Kosovo gikk fredelig for seg.

Makedonia

- Overvåkingsreiser
- Rapport: "Divided Communities"
- Rundebordskonferanse for NGOer i Skopje

FOTO: Maria Warsinski

2001 har vært et kritisk år i Makedonia. Trefningene i mars mellom albansk gerilja og makedonske regjeringsstyrker, fikk verden til å rette blikket mot landet og motsetningene mellom den makedoniske majoriteten og den store albanske minoriteten. Helsingforskomiteen og andre organisasjoner har lenge pekt på faren for konflikt på grunn av etnisk diskriminering av det albanske mindretallet.

Overvåkingsreiser i april og juni

Bjørn Engesland, Anne Marit Austbø, Sylo Taraku og Ingrid Vik, sammen med representanter fra Den internasjonale Helsingforsføderasjonen (IHF), reiste til landet 22 - 27 april for å samle informasjon om den aktuelle situasjonen. Delegasjonen dro til grenseområdet til Kosovo der det hadde vært trefninger mellom geriljaen og regjeringsstyrkene. De hadde en rekke møter og intervjuer som alle bekreftet at sannsynligheten for eskalering av konflikten var høy.

"Divided Communities: A study of Inter-Ethnic Relations and Minority Rights in Macedonia", april

Gjennom samtaler og intervjuer med representanter fra blant annet den albanske minoriteten og den makedonske majoriteten i landet, analyserer Ingrid Vik bakgrunnen for krigshandlingene våren 2001 og på hvilken måte

det makedonske samfunnet har vært preget av inter-etniske motsetninger siden landet ble selvstendig i 1991. Rapporten ble presentert på et møte i Atlanterhavs-komiteen i mai og distribuert til relevante aktører i Norge og utlandet.

Internasjonale observatører til Makedonia

I juni reiste Engesland igjen til Makedonia, Skopje for å bli oppdatert på situasjonen. Han ble vitne til en stortilt demonstrasjon og opptøyer utenfor parlamentet. På bakgrunn av de ovennvente reiser foreslo Den norske Helsingforskomite, Den internasjonale Helsingforsføderasjonen (IHF) og de serbiske og makedonske Helsingforskomiteene at det internasjonale samfunn burde sende observatørstyrker til Makedonia som kunne virke dempende på spenningen i samfunnet.

Etter sterkt internasjonalt press ble partene 13 august enige om en rammeavtale for en ny konstitusjon. Avtalen innebærer større rettigheter til det albanske mindretallet. Kort tid etter ble NATO-styrker satt inn for å avvæpne den albanske geriljaen.

Konferanse i Makedonia i november

Etter at partene ble kom til enighet om rammeavtalen har forholdene i Makedonia stabilisert seg, både poli-

tisk og sikkerhetsmessig. Men på tross av en tilsynelatende ro på overflaten, er freden skjør. Dette var bakgrunnen for at Den norske Helsingforskomiteen, ved Gunnar Karlsen og Enver Djuliman, sammen med Den makedonske søstekomiteen organiserte en rundebordskonferanse for rundt 20 ikke-statlige organisasjoner i Skopje 1 og 2 november. Formålet var å fremme samarbeid og koordinering mellom organisasjonene i den vanskelige situasjonen som nå eksisterer i landet. Det ble utarbeidet en rapport etter konferansen.

Pressemeldinger

- "Divided Communities - ny rapport om Makedonia", 6 april
- "Rammeavtalen i Makedonia: et skritt i riktig retning", 14 august
- "Rundebordskonferanse i Makedonia 1 og 2 november", 30 oktober

Kronikker

- "Makedonia som multietnisk stat", Ny Tid 18 mai
- "Makedonia kan overleve", Amnesty 10 juni

FOTO: Enver Djuliman

Et tyvetalls frivillige organisasjoner var representert på konferansen i Makedonia.

- "Beretningen om nok et varslet mord", Morgenbladet 29 juni
- "Politisk idioti", Morgenbladet 10 august

Bosnia-Hercegovina

- Planlegging av et internasjonalt menneskerettighetsakademi i Bosnia-Hercegovina

Internasjonalt menneskerettighetsakademi for ungdom

I 2001 startet Enver Djuliman og Lillian Hjorth planleggingen av et internasjonalt menneskerettighetsakademi i Bosnia og Hercegovina for ungdom fra Sørøst-Europa, Skandinavia og verden for øvrig. Akademiet, som skal være en internatskole, skal gi undervisning i menneske-

rettigheter, flerkulturell forståelse, forsoning, dialog mellom religioner, drama og film. I desember var Djuliman og Hjorth på reise til Sarajevo og Wien for å møte den bosniske Helsingforskomité og myndighetene i Bosnia, samt Den internasjonale Helsingforsføderasjonen (IHF) i Wien. Akademiet er et samarbeidsprosjekt mellom Den norske og den bosniske Helsingforskomité og IHF.

Albania

- Parlamentsvalg

Parlamentsvalg i juni

Sylo Taraku deltok i OSSEs (Organisasjonen for sikkerhet og samarbeid i Europa) observasjonsteam i Albania under parlamentsvalget 24 juni. Taraku rapporterte om et godt gjennomført valg i de kretsene som han observerte. OSSE konkluderte i en pressemelding at valget var et

viktig skritt videre når det gjelder demokratiutviklingen i Albania.

Pressemelding

- "Helsingforskomiteen observerer parlamentsvalget i Albania", 24 juni

Forsoning

- Bok om forsoning på serbisk-bosnisk-kroatisk
- Seks konferanser om forsoning på Balkan
- Konferanse om forsoning i Norge
- Rapport: "Den vanskelige forsoningen"

FOTO: Sylo Taraku

Forsoningsprosessens langsiktige målsettinger: Dagens unge på Balkan trenger andre forbilder enn krigsheltene.

I kjølevannet av krigene og konfliktene på Balkan på 1990-tallet, er det få oppgaver som nå er så viktige som forsoningsarbeid.

Konferanser om forsoning på Balkan

I februar 2001 utga Helsingforskomiteen, i samarbeid med Kirkens Nødhjelp og Institutt for Menneskerettigheter, boken "Den vanskelige forsoningen" på serbisk-bosnisk-kroatisk. I løpet av året er boken blitt distribuert over hele det tidligere Jugoslavia og blant flyktninggrupper i Skandinavia. I forbindelse med lanseringen, ble det organisert seks konferanser om forsoning i Serbia, Bosnia, Kroatia og Montenegro der redaktør Enver Djuliman, var tilstede. Konferansene fikk mye oppmerksomhet og Djuliman ble intervjuet i en rekke lokale medier; TV, radio og aviser.

Konferanse og rapport om forsoning i Oslo

28 februar organiserte Helsingforskomiteen og Kirkens Nødhjelp en konferanse om forsoning etter krig og konflikt. Innledere var blant andre daværende stortingsrepresentant Kjell Magne Bondevik, Nora Sveaas, Atle Sommerfeldt, Elin Skaar, foruten Helsingforskomiteens Lillian Hjorth og Enver Djuliman. I juli utga komiteen rapporten "Den vanskelige forsoningen - gjenoppbygging av tillit og forsoning etter krig og konflikt", basert på innleggene til foredragsholderne. Rundt 100 mennesker deltok.

FOTO: Enver Djuliman

Konferansene om forsoning hadde stor deltakelse. Her fra Montenegro.

Pressemeldinger

- "Hvordan forholde seg til fortiden. Konferanser om forsoning på Balkan", 1 mars
- "Rapport om forsoning" 27 juli

Kronikker

- "Den vanskelige forsoningen", to kronikker i bosniske aviser i juni
- "Sannheten og Balkans fremtid", Dagbladet 18 juni

Menneskerettighetsskoler på Balkan

- 16 menneskerettighetsskoler á 10 dager
- I alt 320 ungdommer fra republikker i det tidligere Jugoslavia har deltatt
- Kurs for skolekoordinatorer i desember

En menneskerettighetsskole er et ti-dagers kurs i menneskerettigheter, flerkulturell forståelse og konflikt-håndtering for ungdom. I tillegg til foredrag og teoretisk opplæring, legger skolene vekt på pedagogiske metoder som oppfordrer til de unges egen deltakelse. Blant annet brukes drama/ teater, film, diskusjoner og besøk til ulike menneskerettighetsorganisasjoner. Et viktig poeng er at ungdom med forskjellig nasjonal, religiøs og etnisk bakgrunn deltar sammen. Slik blir skolene et møtested for dialog, der eventuelle fiendebilder og stereotype oppfatninger kan brytes ned og forhåpentligvis erstattes med empati og respekt for hverandre.

Menneskerettighetsskoleprosjektet er et samarbeid mellom den norske Helsingforskomiteen og de lokale

Helsingforskomiteene på Balkan. Prosjektet, som startet i 2000, har hatt en god progresjon i 2001. Helsingforskomiteene i Bosnia (Sarajevo og Bijelina), Den føderale republikk Jugoslavia (Beograd, Pristina og Montenegro) og Kroatia har organisert minst én skole, de aller fleste flere skoler. Unntaket er Makedonia, der situasjonen har vært for spent. I desember var det kurs for lokale skolekoordinatorer med fokus på metoder for undervisning i menneskerettigheter og flerkulturell forståelse.

De lokale Helsingforskomiteene opplever det som svært meningsfylt å drive holdningsskapende arbeid for den unge generasjonen samtidig som det bidrar til å heve kompetansen i de lokale komiteene. Prosjektet er finansiert av det norske utenriksdepartementet.

Ved siden av at menneskene på Balkan får hjelp til materiell oppbygging, hus og arbeid, er det minst like viktig å arbeide med "den menneskelige dimensjon". De usynlige forhold som eksisterer mellom mennesker som har vært fiender i krig, må bearbeides for å skape en positiv samfunnsutvikling. Menneskerettighets-skoler er et prosjekt for fremtiden ved at man arbeider for å skape bevegelse i unge menneskers sinn og en positiv holdningsendring for nye generasjoner på Balkan.

FOTO: Sylo Taraku

Ungdommer på menneskerettighetsskole i Kosovo.

USA

I forbindelse med et seminar i utenriksdepartementet 31 august om Norges forhold til USA, utfordret Helsingforskomiteen norske myndigheter til å ta opp menneske-

FOTO: Anne Marit Austbø

rettslige problemstillinger med landet. Komiteen utarbeidet et notat med kritisk lys på amerikansk menneskerettighetspolitikk og med anbefalinger til Norge. USA som ønsker å fremstå internasjonalt som forsvarer av menneskerettighetene, med vekt på de sivile og politiske rettighetene, viser samtidig et tvetydig forhold til folkerett og internasjonale institusjoner. Foruten Somalia, er USA det eneste landet som ikke har ratifisert FNs barnekonvensjon. USA har heller ikke ratifisert Romavedtektene om opprettelse av en permanent internasjonal straffedomstol. Av andre menneskerettslige temaer som har vært mye fokusert er USAs støtte til regimer som har krenket menneskerettighetene, den utstrakte bruken av dødsstraff, rasediskriminering i strafferettspleien, politivold, forholdene i amerikanske fengsler og manglende økonomiske og sosiale rettigheter.

Utspill

- "Norsk USA-strategi på menneskerettighetsområdet", notat til UD's USA-seminar 31 august

NGO-forum for menneskerettigheter

Siden NGO-forum ble etablert på begynnelsen av 1990-tallet har Helsingforskomiteen hatt sekretariatsfunksjonen i forumet, der i alt 26 organisasjoner er tilknyttet. I 2001 har NGO-forum utarbeidet felles posisjonsdokumenter med en rekke saker og anbefalinger som er sendt til norske myndigheter i forbindelse med møter i FNs menneskerettighetskommisjon og FNs generalforsamling.

- Bjørn Engesland, Anne Marit Austbø og Lillian Hjorth deltok på et møte som NGO-forums organisasjonene hadde med utenriksminister Torbjørn Jagland i mars
- Ole Benny Lilleås deltok som representant for NGO-forum på FNs menneskerettighetskommisjonsmøte i Geneve i mars/ april
- Anne Marit Austbø deltok som NGO-forums representant på FNs generalforsamling i New York i november
- Helsingforskomiteen deltok også på et felles møte som NGO-forums organisasjonene og andre organisasjoner hadde med bistandsminister Hilde Frafjord Johnson 18 desember

Sikkerhetsrådet

I forbindelse med at Norge fra 2001 ble medlem av FNs sikkerhetsråd, reiste Bjørn Engesland og Anne Marit Austbø 26 januar-1 februar til New York for å besøke FN og den norske FN-delegasjonen. Formålet var å få informasjon om det norske perspektivet på internasjonal sikkerhetspolitikk i Sikkerhetsrådet og hensynet til menneskerettighetene.

Kronikker:

- "Norske ambisjoner i Sikkerhetsrådet", Amnestynytt juni
- "Norske initiativ i Sikkerhetsrådet"? Ny Tid, 25 juni

Menneskerettighetsdialog med Kina

Som del av den pågående menneskerettighetsdialogen mellom Norge og Kina, ble det 13-15 juni arrangert en rundebordskonferanse i Oslo der Bjørn Engesland og Anne Marit Austbø deltok fra Helsingforskomiteen side. I forkant av møtet hadde Engesland og Austbø et møte med statssekretær Raymond Johansen.

Nasjonalt menneskerettighetsarbeid

Helsingforskomiteen har som målsetting å være en aktiv pådriver for respekten for menneskerettighetene i Norge. Komiteen deltar i samfunnsdebatten med fokus på menneskerettighetsperspektivet. I løpet av de siste fem årene har komiteen satset betydelige ressurser på undervisning i menneskerettigheter og flerkulturell forståelse.

Situasjonen i Norge

I 2001 har Helsingforskomiteen utarbeidet et kapittel om Norge til Den internasjonale Helsingforsføderasjonens (IHF) årsrapport. Særlige problemer som ble nevnt var problemer med ytringsfrihet og varetektspraksis, problemer med rasisme og diskriminering, asyl- og flyktningpolitikken, problemer i fengselsvesenet og religiøs og annen intoleranse.

Kritisk lys på norsk menneskerettighetspolitikk

15 februar organiserte Helsingforskomiteen, sammen med Stiftelsen Menneskerettighetshuset og Norsk Forum for Ytringsfrihet, et seminar om menneskerettigheter i Norge. Det ble rettet søkelys på tre særlige temaer; rasisme og ytringsfrihet, flyktning- og asylpolitikk og fengsels- og varetektsproblematikk. Rundt 100 mennesker deltok.

Flyktning- og asylpolitikken

Helsingforskomiteen har i løpet av 2001 markert seg i forhold til flere saker i flyktning- og asyl- politikken. Det gjelder blant annet kosovo-flyktingens retur til Kosovo og norske myndigheters behandling av deres asylsøknader. Komiteen har også markert seg i forhold til kvinner som har søkt asyl i Norge på grunn av kjønnsrelatert forfølgelse. Også når det gjelder de rundt 200 tsjetsjenske flyktingene som har kommet til Norge med gresk visum, har komiteen vært aktiv. Denne gruppen flyktinger har stått i fare for å bli sendt fra Norge til Hellas, enda det har vært stor usikkerhet om hvorvidt Hellas ville sende dem tilbake til Russland, eller hvordan landet ville behandle deres søknader.

Møter:

- Utlendingsnemda vedrørende kosovo-flyktingene, 14 mars

Pressemeldinger, utspill

- "Kritisk lys på norsk menneskerettighetspolitikk", sammen med Menneskerettighetshuset og Norsk Forum for Ytringsfrihet (NFY), 14 februar
- "I dekning i Norge", film om kjønnsrelatert forfølgelse, vist på seminar om menneskerettigheter i Norge, 15 februar

- "Summariske avslag på Kosovo-flyktingenes søknader", åpent brev til statsråd Sylvia Brustad, 7 mars, også gjengitt i Ny Tid 16 mars
- "Kosovoflyktingene må få større grad av rettssikkerhet", åpent brev til Sylvia Brustad 6 april fra Flyktningrådet, Mellomkirkelig Råd, Kirkens Nødhjelp, Redd Barnas rettighetscenter, Norsk Folkehjelp, Amnesty International Norge og Helsingforskomiteen
- "Valgobservatører fra Kosovo til Drammen 7-11 September", 5 september
- "Åpent brev til advokater som representerer tsjetsjenske asylsøkere i Norge" 13 november (med NOAS)

Kronikker og åpne brev

- "Neo-nazism and racist violence in Norway", article published by the Finnish Helsinki Committee
- "Kosovoflyktinger – hjem til hva?" (med NOAS), Aftenposten 31 juli
- "Tilbakevendingsstøtten", innlegg (med NOAS), Aftenposten 8 august

I 96 dager satt tsjetsjenske Zarema Bekmurzajeva og hennes tre små barn i gresk fengsel etter at de ble kastet ut av Norge. Helsingforskomiteen har arbeidet med Zaremas sak i 2001.

FOTO: Den norske Helsingforskomiteen

Underutvalg for menneskerettigheter i Norge

I 2001 har Helsingforskomiteen intensivert arbeidet med menneskerettigheter i Norge ved at komiteen har påtatt seg lederansvaret for "Underutvalget for menneskerettigheter i Norge". Utvalget møtes regelmessig for å diskutere norsk menneskerettighetsproblematikk og komme med anbefalinger til norske myndigheter. Underutvalget er et av flere underutvalg som rapporterer til Utenriksdepartementets rådgivende utvalg for menneskerettigheter. Foruten Helsingforskomiteen er

Utenriksdepartementet, Justisdepartementet, Kommunal- og regionaldepartementet, Amnesty International norsk avdeling, Advokatforeningens menneskerettighetsutvalg og Institutt for menneskerettigheter medlemmer. Sivilombudsmannen er observatør. Utvalget har i 2001 hatt fire møter der bruk av varetekt og isolasjon, situasjonen for innsatte i fengsler, rasisme og bruk av tvang i psykiatrien er blitt diskutert.

Menneskerettighetsundervisning

- Kosovo-prosjektet
- "Bygg broer, ikke murer!" i Drammen
- Bergen som menneskerettighetsby
- Barentsregion-prosjektet

Helsingforskomiteen har de siste fem årene satset betydelig på undervisning i menneskerettigheter og flerkulturell forståelse, både i Norge og i utlandet. I Norge arbeider vi i forhold til flyktninggrupper og vi har utviklet et samarbeid med tre kommuner, nemlig Drammen, Sør-Varanger og Bergen.

Gjennom 2001 har Helsingforskomiteen deltatt i arbeidsgruppen som har utviklet et nytt valgfag om menneskerettigheter for den videregående skole. Helsingforskomiteen er medlem av arbeidsgruppen for menneskerettighetsundervisning som er nedsatt av, og rapporterer til, utenriksdepartementet.

Kosovoprojektet

- Menneskerettighetsskoler for ungdom fra Kosovo
- Seminar for kvinner
- Workshops
- Besøk til menneskerettighetsorganisasjoner
- Foredragsvirksomhet
- Utgivelse av magasinet "Perspektiva"
- Internett

Ungdommer fra Kosovo på menneskerettighetsskole.

Etter at rundt 6000 flyktninger fra Kosovo kom til Norge i 1999, startet Helsingforskomiteen Kosovo-prosjektet, med finansiell støtte fra Utlendingsdirektoratet. Prosjektets formål har vært å forberede flyktningene til å bidra til å bygge et demokratisk samfunn i Kosovo etter returen fra Norge. Tilbakevendning er et stort skritt for den det gjelder. Kosovo er i dag et samfunn som er preget av hat, nasjonalisme og splittelse. Overgangen til fred og demokrati er derfor en vanskelig prosess. Helsingforskomiteen har ønsket, ved å gi opplæring i menneskerettigheter og flerkulturell forståelse, å skape en positiv beredskap hos flyktningene slik at de kan bidra til å bygge et fredelig multietnisk samfunn når de kommer tilbake. Vi har også villet informere dem om situasjonen i Kosovo og hva som venter dem i hjemlandet. Hundrevis av flyktninger har hatt nytte av prosjektets aktiviteter gjennom informasjon og opplæring. Prosjektet ble avsluttet høsten 2001.

Lørdag 7 april arrangerte Helsingforskomiteen et seminar med flyktningkvinner fra Kosovo. På agendaen sto informasjon om kvinners situasjon i Kosovo og kvinners menneskerettigheter. Målsettingen var å motivere kvinnene til å drive menneskerettighetsarbeid i Kosovo etter tilbakevendning.

"Bygg broer, ikke murer", Drammen

- Opplæring i menneskerettigheter og flerkulturell forståelse i grunnskolen
- Menneskerettighetsskole for ungdom
- Ungdomskonferanse mot rasisme
- Valgobservatører fra Kosovo til Drammen
- Foredragserier på Høgskolen i Buskerud

Også i 2001 har Helsingforskomiteen, sammen med Drammen kommune og FN-sambandet samarbeidet om prosjektet "Bygg broer, ikke murer!". Prosjektet startet i 1999 og har som formål å bidra til positiv holdningsska-

ping i Drammen. Virkemidlene er å bevisstgjøre om menneskerettigheter; i grunnskolen, blant ungdommer og studenter, blant politikere, journalister og drammen-sere flest.

FOTO: Drammens Tidende

– *Egentlig er det voksne som trenger slike kurs! – Vi har godt av en menneskerettighetsskole, men jeg vet ikke om det nødvendigvis er vi som har problemer. Det er jo ikke ungdom som driver krig!, sa Siri (til venstre), en av 18 ungdommer som deltok på menneskerettighetsskolen i Drammen i mai.*

Ungdomskonferanse mot rasisme

11 mai ble det organisert en ungdomskonferanse om rasisme og det flerkulturelle Drammen. Ordføreren, politimesteren og andre innflytelsesrike personer ble utfordret av de unge og måtte svare for seg. Før konferansen hadde ungdommene gjennomført en intervju-undersøkelse om menneskerettighetssituasjonen i Drammen, men spesiell vekt på spørsmål om diskriminering.

Valgobservatører fra Kosovo til Drammen

I forbindelse med at Kosovo skulle ha sitt første parlamentsvalg, inviterte Helsingforskomiteen og Drammen kommune tre politikere fra Kosovo til Drammen for å observere det norske valget 6 september. Gjennom å se hvordan valget i Norge ble gjennomført, ville politikerne fra Kosovo høste erfaringer om valgovervåking, samt de politiske og etiske utfordringer med å avholde valg i en flerkulturell kontekst.

"Menneskerettighetsbyen Bergen"

Hørt om miljøbyen Bergen? Eller kulturbyen? Nå har Bergen muligheten til å markere seg på nok et område, nemlig som "Menneskerettighetsbyen Bergen". Sammen med Raftohuset og andre partnere i Bergen, har Helsingforskomiteen tatt initiativ til prosjektet. Målsettingen er å bevisstgjøre mennesker og aktører i regionen om innholdet i menneskerettighetene, samt at Bergen kommune, som den første i Norge, skal forplikte seg til "Det Europeiske Charter for menneskerettigheter i byene", med byborgernes rettigheter i fokus. Blant mange prosjekter som skal gjennomføres, er menneskerettighetsundervisning i skolene og en menneskerettighetsfestival høsten 2003. Enver Djuliman og Lillian Hjorth har ved to anledninger i 2001 vært i Bergen for å planlegge prosjektet og å gi opplæring i "hvordan undervise i menneskerettigheter" til organisasjonene på Raftohuset.

Barentsregionprosjektet

"Barentsregion-prosjektet" er et samarbeid mellom Sør-Varanger kommune, Severomorsk byadministrasjon i Russland og Helsingforskomiteen. I 2001 har partnere blitt enige om å arrangere én menneskerettighetsskole i Sør-Varanger i februar 2002 og én i Murmansk i april. På skolene vil russiske og norske ungdommer bo sammen i ni dager for å lære om menneskerettigheter og flerkulturell forståelse. Foruten positiv holdningsskaping er formålet å bedre kontakten mellom unge mennesker i Norge og Russland.

FOTO: Enver Djuliman

Russiske og norske ungdommer lager sketsjer om menneskerettigheter på skole for flerkulturell forståelse i Sør-Varanger februar 2002.

Informasjonsvirksomhet og påvirkningsarbeid

Mediene

Helsingforskomiteen har hatt godt gjennomslag i mediene i 2001. Komiteens representanter har en rekke ganger blitt intervjuet på fjernsyn, deltatt i radiodebatter og hatt utspill som har fått bred dekning i riksdekkende og lokale aviser.

Faste publikasjoner og internett

I 2001 har komiteen utarbeidet årsrapport for 2000 som er sendt til Styre og Råd samt støttemedlemmer, myndigheter, organisasjoner og presse. Det første nummeret av *MR*-magasinet ble utgitt i desember med Tsjetsjenia som hovedoppslag. Magasinet skal komme ut to ganger i året og erstatte de tidligere nyhetsbrevene. Komiteens hjemmeside på internett er videreutviklet i perioden. Alle relevante nyhetssaker blir lagt ut og sidene oppdateres flere ganger i uken. Besøkene på komiteens hjemmesider har hatt en jevn økning gjennom hele året.

Artikler og kronikker

- "Hviterussiske spøkelser", *Vinduet*, februar og *Dagsvisen*, mars (forkortet. utg) Aage Borchgrevink
- "Bygg broer, ikke murer", *Drammens Tidene Buskerud Blad (DT-BB)*, februar, Enver Djuliman
- "Sannhetskommisjoner og forsoning", *Nezavisne Novine*, dagsavis i Bosnia, Enver Djuliman, 10 mars
- "Om forsoning", *Republika* uketidskrift i Serbia, 27 mars, Enver Djuliman
- "Makedonia som multietnisk stat", *Ny Tid*, 18 mai, Sylo Taraku
- "Norske ambisjoner i Sikkerhetsrådet", *Amnesty*nytt juni, Anne Marit Austbø
- "Sannheten og Balkans framtid", *Dagbladet* 18 juni, Lillian Hjorth og Enver Djuliman
- "Makedonia kan overleve", *Amnesty*nytt, juni, Sylo Taraku
- "Sannhetskommisjoner og forsoning", *Bosnisk Post*, juli, Enver Djuliman
- "Norske initiativ i Sikkerhetsrådet?" *Ny Tid*, 25 juni, Anne Marit Austbø og Aage Borchgrevink
- "Beretningen om nok et varslet mord", *Morgenbladet*, 29 juni, Aage Borchgrevink
- "Voldtekt som krigsforbrytelse" kronikk *Stavanger Aftenblad* 6 juli, Sylo Taraku og Aage Borchgrevink
- "Om å ta ansvar", *Helsinki Povelja* (nyhetsbrevet til den serbiske Helsingforskomité), august, Enver Djuliman og Lillian Hjorth
- "Politisk idioti", *Morgenbladet* 10 august, Aage Borchgrevink
- "Kosovo-flyktninger, hjem til hva?" , kronikk *Aftenposten* 31 juli , Sylo Taraku med Rune Berglund Steen, NOAS
- "Tilbakevendingsstøtten", innlegg *Aftenposten* 15 august, Sylo Taraku med Rune Berglund Steen (NOAS)
- "Kampen mot terrorisme", kronikk *Dagbladet* 24 september, Bjørn Engesland og Gunnar M. Karlsen
- "Sannhet og forsoning", *Bosnisk post*, bosnisk avis i

Norden, 10 september, Enver Djuliman

- "Medias nederlag i Tsjetsjenia", kronikk *Dagbladet* 17 september, Aage Borchgrevink
- "Historisk valg i Kosovo", *Ny Tid* 16 november, Sylo Taraku
- "Universell jurisdiksjon", kronikk *Amnesty*nytt desember, Gunnar M. Karlsen

Foredragsvirksomhet

Generalsekretær Bjørn Engesland

- "Menneskerettigheter i Norge", innledning på konferanse om menneskerettigheter i Norge, 15 februar
- "Menneskerettigheter i Makedonia" seminar i regi av Atlanterhavskomiteen, 2 mai
- "Human Rights", foredrag på konferanse om menneskerettigheter i Albania, 7 mai
- "Hviterussland, hva nå?", oppsummering på seminar om Hviterussland, 11 mai
- "Om Tsjetsjenia", *Amnesty*-seminar, november
- "Menneskerettighetsutfordringer på Balkan", Den internasjonale Helsingforsføderasjonens (IHF) årsmøte i Zagreb, november

Assisterende generalsekretær Gunnar M. Karlsen

- "Humanitær intervensjon", *Forsvarets Høyskole*, august
- "Innføring i menneskerettigheter", *Høyskolen i Buskerud*
- "Om uavhengige organisasjoner (NGO'er) og deres rolle", rundebordskonferanse, *Skopje*, 2 november
- "Internasjonal valgobservasjon", *Høyskolen i Buskerud*, 14 desember

Informasjonsleder Lillian Hjorth

- "Den vanskelige forsoningen", innledning på konferanse om forsoning 28 februar
- "Det internasjonale menneskerettighetssystemet", seminar for lærere, *Strømsø ungdomsskole*, april
- "Menneskerettigheter i Norge" og "Det internasjonale menneskerettighetssystemet", to foredrag, *Strømsø ungdomsskole*, april
- "Hvordan undervise i menneskerettigheter?", *Raftohuset* mai
- "Helsingforskomiteens arbeid", *Soroptimistforeningen*, *Drammen*, september
- "Menneskerettighetssituasjonen i Litauen", to foredrag, *Nøtterøy videregående skole* september
- "Menneskerettigheter i Norge", *Nansens skolen* 14 november

Senior rådgiver Tomasz Wacko

- "Om valgobservasjon", seminar OSSE/ ODIHR i Warszawa, 29–31 mai
- "Valgobservasjon og Hviterussland", *Stortinget*, september

Undervisningsleder Enver Djuliman

- "Om forsoning", konferanse om forsoning 28 februar
- "Om forsoning", konferanser i Sarajevo, Banja Luka,

- Mostar, Herceg Novi, Beograd og Zagreb
- "Om flerkulturell forståelse", seminar for lærere, Strømsø ungdomsskole, april
- "Menneskerettigheter" og "Flerkulturell forståelse", to foredrag, Strømsø ungdomsskole, april
- "Hvordan undervise i menneskerettigheter?", Raftohuset mai
- "Sivile organisasjoners rolle i en forsoningsprosess", rundebordskonferanse, Skopje 2 november
- "Gjenoppbygging av tillit og forsoning i det tidligere Jugoslavia", Nansenskolen 14 november

Rådgiver Aage Borchgrevink

- "Om Makedonia", Atlanterhavskomiteen april
- "Humanitær intervensjon", Forsvarets Høyskole, august

Rådgiver Sylo Taraku

- "Menneskerettighetssituasjonen i Kosovo", konferanse om kosovo-flyktninger i regi av NOAS, 27 januar
- "Hva er menneskerettigheter?", voksenopplæring Grong videregående skole, 13 februar
- "Flyktningkonvensjonen og Kosovo-flyktninger" tilbakevendingsprosjektet i Grong, 13 februar

- "Menneskerettigheter i Kosovo", LDKs konferanse om demokratisering av Kosovo, 16 februar
- "Situasjonen i Kosovo og tilbakevending av flyktninger", UDI-region øst, 6 mars
- "Sikkerhetssituasjonen på Balkan", AKP-møte om Kosovo, 13 mars
- "Bakgrunnen for konflikten i Makedonia", Høyskolen i Buskerud, 29 mars
- "Tilbakevending av Kosovo-flyktninger", SOS-rasisme 19 april
- "Hva er menneskerettigheter?" og "Situasjonen for kvinner i Kosovo", seminar for kvinner, Grong, 8 mai
- "Teorier om konflikter og konflikthåndtering" og "Konfliktforebygging på Balkan", Amnesty-seminar, Trondheim, 3 november
- "Fredsperspektiver på Balkan", fredsfestival Chateau Neuf, 8 desember
- "Demokratiets voktere – valgobservasjon i praksis" og "Parlamentsvalgene og konflikthåndteringsprosessen i Kosovo", Høyskolen i Buskerud, 15 desember

Kontorsjef Ole Benny Lilleås

- "Om valgobservasjon", Universitetet i Bergen, kurs for valgobservatører, februar

Publikasjoner www.nhc.no

- "Perspektiva", Kosovoprojektets magasin, januar
- "Årsrapport 2000, Kosovoprojektet", januar
- "Årsrapport 2000, Den norske Helsingforskomité", mars
- "Divided Communities, a Study of Inter-Ethnic Relations and Minority Rights in Macedonia", Report 1/2001, april
- "The Human Rights Situation in Macedonia" Sammen med Den internasjonale Helsingforsføderasjonen og den serbiske Helsingforskomité, mai
- "Report from the Observation of the Parliamentary Elections in the Republic of Albania 24 June 2001"
- "Den vanskelige forsoningen, gjenoppbygging av tillit og forsoning etter krig og konflikt", Rapport 2/2001, juli
- "Den vanskelige freden i Øvre Bernica", august
- "Report from the Observation of the Presidential Election in the Republic of Belarus", - 4-9 September 2001"
- "Forgotten Terror: Chechnya October 2001", Report 3/2001, november
- "Perspektiva" Kosovoprojektets magasin, november
- "MR-magasinet", desember

Økonomi

Helsingforskomiteen mottok i 2001 en rammebevilgning på 2,8 millioner kroner fra Utenriksdepartementet, i tillegg til 5,6 millioner i prosjektstøtte fordelt på 13 ulike prosjekter, deriblant menneskerettighetsundervisning i det tidligere Jugoslavia, rapportering om den inter-etniske situasjonen i Makedonia, prosjektstøtte til menneskerettighetsorganisasjoner på Balkan, i Tyrkia og Sentral-Asia, informasjonstiltak og ulike seminarer og reiser. Utlendingsdirektoratet (UDI) støttet Kosovo-prosjektet med kr 485.000. NORAD bevilget 204.000 til

oversettelse og utgivelse av boken "Innføring i menneskerettigheter" til bosnisk-serbisk-kroatisk.

Barentssekretariatet bidro med 200.000 til menneskerettighetsundervisning i Barentsregionen. Open Society Institute støttet et seminar om valg og menneskerettigheter i Hviterussland med 31.000 kroner.

Medlemskontingenter innbrakte 91.400. Foredrag, salg av rapporter og mindre bidrag ga til sammen en inntekt på 96.000 kroner.

Helsingforskomiteens organisering

Helsingforskomiteens organer er årsmøtet, rådet og styret. Årsmøtet er komiteens øverste organ og består av medlemmer av rådet og styret. Styret møtes en gang i måneden for å legge opp komiteens strategi, foreta prinsipielle beslutninger og ha ansvar for økonomiske disposisjoner. Generalsekretæren leder sekretariatet som står for komiteens daglige drift og er ansvarlig for at styrevedtak følges opp.

Styret

Leder: Stein Ivar Aarsæther, informasjondirektør ved ABB i Zurich.

Ingunn Kvisterøy, leder for Norsk Folkehjelps avdeling i Murmansk, Russland.

Nestleder: Ragnhild Astrup Tschudi, freelance menneskerettighetsarbeider innenfor Russland og Øst-Europa.

Ole Drolsum, freelance menneskerettighetsarbeider innenfor Russland og Øst-Europa.

Hauk Lund, daglig leder ved Sjø&Lund.

Manuela Ramin- Osmundsen, leder for Senter mot etnisk diskriminering (SMED).

Per Schreiner, senior rådgiver ved ECON senter for økonomisk analyse.

Helge Blakkisrud, leder for Senter for Russlandstudier (NUPI).

Kristin Aase, daglig leder for Fretex/Elevator.

Rådet

President: Erik Solheim

Visepresident: Michael Tetzschner

- Ellen Juul-Andersen
- Frode Bakken
- Trond Bakkevig
- Peter Batta
- Jo Benkow
- Tor G. Birkeland
- Haakon Blankenborg
- Anders Bratholm
- Bernt Bull
- Nils Butenschøn
- Tor Bøhler
- Kristin Clemet
- Juni Dahr
- Grete Faremo

- Arne Fjeld
- Dankert Freilem
- Grethe Fossum
- Bjørn Cato Funnemark
- Aleksander Gleichgewicht
- Fredrik Grønningsæter
- Bernt Hagtvet
- Bjørn Hoelseth
- Leiv Hovelsen
- Anniken Huitfeldt
- Ingunn Jordheim
- Knut Kloster jr.
- Kåre Kristiansen
- Berit Kvæven
- William Lafferty
- Inge Mannsåker
- Eigil Nansen

- Mette Newth
- Pål Erik Plaum
- Victor Roddvik
- Jan Tore Sanner
- Marianne B. Skou
- Lars Petter Soltvedt
- Atle Sommerfeldt
- Bjørn Stordrange
- Gro Hillestad Thune
- Ane Sofie Tømmerås
- Linn Ullmann
- Leif Vetlesen
- Kåre Vollan
- Maria Warsinski
- Edward C. Whyte
- Wieslaw Wika-Czarnowski
- Svein Wilhelmsen

Helsingforsbevegelsen

Det finnes 41 nasjonale Helsingforskomitéer og assosierte medlemmer i Europa, Sentral-Asia og Nord-Amerika. Den internasjonale Helsingforsføderasjonen har sete i Wien.

Menneskerettighetshuset

Helsingforskomitéen holder til i Menneskerettighetshuset på Grønland i Oslo, hvor også stiftelsen Menneskerettighetshuset, Norsk P.E.N, Tibetkomitéen og International Society for Health and Human Rights (ISHHR) holder til.

Foto: Sylo Taraku

Ungdommer fra Kosovo på menneskerettighetsskole sommeren 2001

DEN NORSKE HELSINGFORSKOMITÉ

Menneskerettighetshuset, Urtegata 50, N-0187 Oslo
Telefon: (+47) 23 30 11 00 - Fax: (+47) 23 30 11 01
E-mail: nhc@nhc.no - Hjemmeside: <http://www.nhc.no>